

KOBIETY W SZKOLE LWOWSKO-WARSZAWSKIEJ: ANALIZA FENOMENU

W pierwszych dziesięcioleciach dwudziestego wieku Polacy musieli najpierw walczyć o odzyskanie niepodległości swojego państwa, a następnie budować je od podstaw po ponad 100 latach zaborów. W wielu aspektach Polska pozostawała wówczas w tyle za bogatymi krajami Europy zachodniej. Były jednak dziedziny, które stały wówczas w Polsce na najwyższym poziomie. Należały do nich filozofia i logika matematyczna, a grupą, z której wyszli najwybitniejsi polscy filozofowie i logicy XX wieku, jest Szkoła Lwowsko-Warszawska (SLW).

Ta szkoła filozofii naukowej oraz jasnego i ścisłego myślenia została założona pod koniec XIX wieku przez Kazimierza Twardowskiego we Lwowie, a jej druga gałąź powstała w międzywojennej Warszawie. Do najwybitniejszych przedstawicieli Szkoły należeli, oprócz Twardowskiego, Jan Łukasiewicz, Władysław Witwicki, Stanisław Leśniewski, Kazimierz Ajdukiewicz, Tadeusz Kotarbiński i wielu innych. Wyniki Szkoły w zakresie logiki i jej zastosowań w filozofii stały się „towarem eksportowym” Szkoły, który zyskał międzynarodową renomę. Jednakże wpływ SLW na polską naukę i kulturę nie ograniczał się do tych „flagowych” osiągnięć. SLW miała tylko w dwóch pierwszych pokoleniach blisko 300 przedstawicieli, wśród których byli zarówno uczeni różnych dyscyplin (filozofii, logiki, psychologii, pedagogiki, socjologii), jak i wybitni dydaktycy oraz intelektualiści działający poza Akademią.

Jest jeszcze jeden czynnik, który świadczy o niezwykłości SLW: jest nim liczna – niespotykana gdzie indziej na świecie – reprezentacja kobiet. We Lwowie panie uzyskały prawo do studiowania dopiero w roku 1897 i od razu pojawiły się na wykładach i seminariach Kazimierza Twardowskiego. On z kolei, znany z surowych zasad, ale też bezstronności i sprawiedliwości, traktował je na równi ze studentami mężczyznami: nie dyskryminując ich, lecz również nie faworyzując. Dzięki tej postawie wkrótce pierwsze kobiety uzyskały pod kierunkiem Twardowskiego doktoraty z filozofii. W całej karierze dydaktycznej Twardowskiego było tych kobiet czternaście. Za przykładem Twardowskiego szli jego uczniowie, którzy również kierowali się zasadą równouprawnienia płci w życiu akademickim i częściej niż inni profesorowie przyjmowali kobiety do grona swoich uczniów. Dzięki temu wkład kobiet w działalność SLW jest wyjątkowy na skalę światową i również pod tym względem środowisko Szkoły było pionierskie.

Nawet jeśli weźmiemy pod uwagę tylko pierwsze dwa pokolenia SLW, musimy zaliczyć do niej aż trzydzieści siedem kobiet przed. Gdy uwzględnimy okres powojenny, liczba ta wzrasta do sześćdziesięciu sześciu. Dla porównania – w innych europejskich ośrodkach filozofii naukowej kobiety pojawiały się zupełnie wyjątkowo.

Kobiety w SLW nie były biernymi uczestniczkami życia akademickiego; wiele z nich wniosło znaczący wkład w obszary swoich badań. Blisko trzydzieści kobiet z kręgu Szkoły kontynuowało kariery naukowe w takich dziedzinach jak filozofia, logika, psychologia, pedagogika czy socjologia, podczas gdy inne zajęły się zawodami takimi jak dziennikarstwo, działalność społeczna czy edukacja na różnych poziomach i w różnych formach. Wiele z nich otrzymało stanowiska profesorskie i były to jedne z pierwszych „kobiecych” katedr uniwersyteckich w Polsce. Do najwybitniejszych przedstawicielek SLW należą Maria Ossowska, Izydora Dąmbska, Janina Hosiasson, Janina Kotarbińska, Maria Kokoszyńska i Helena Rasiowa. Te wielkie koryfeuszki nie działały w próżni. Istniała niemała, obejmująca łącznie około jedną trzecią ogółu przedstawicieli SLW, grupa kobiet-uczonych, które, chociaż mniej twórcze, tworzyły niezbędną dla każdego środowiska naukowego grupę osób pełniących inne istotne w nauce istotne funkcje: dydaktyczne, redakcyjne, organizacyjne.

Uczestnicy projektu mają zamiar podjąć wszechstronne, interdyscyplinarne badania, prowadzące do wyjaśnienia fenomenu kobiet w SLW jako pewnej zbiorowości, jak też do prześledzenia indywidualnych losów i oceny dorobku poszczególnych członkiń tej zbiorowości. Chcemy odpowiedzieć m.in. na pytanie, co zadecydowało, że tak liczne grono utalentowanych kobiet podejmowało studia, a potem samodzielne badania naukowe w kręgu Szkoły: czy były to czynniki historyczne, społeczne, czy osobowościowe. Zbadamy prace przedstawicielek SLW, aby ich osiągnięcia naukowe nie zostały zapomniane. W końcu – podejmiemy zagadnienie, w jakim stopniu Szkoła Lwowsko-Warszawska przyczyniła się do realizacji idei równouprawnienia płci w nauce oraz jak doszło do tego, że kobiety z SLW ukształtowały wzór polskiej intelektualistki.